

PICTURILE MURALE DIN DOUĂ LOCUINȚE BUCUREȘTENE CONSTRUITE ÎN ULTIMUL PATRAR AL SEC. AL XIX-lea.

Petre Oprea

După Războiul de Independență (1877—1878), Bucureștiul înscrie în anele istoriei sale un avânt edilitar deosebit. Asistăm la o creștere vertiginoasă a numărului de locuințe, la eforturile de sistematizare urbanistică, bineînțeles a centrului Capitalei, la ridicarea unor importante localuri pentru instituții publice și culturale: Ateneul Român, Palatul de Justiție, Palatul Poștelor, Palatul Ministerului Agriculturii, Biblioteca Centrală Universitară, Casa de Economii și Consemnațiuni, Școala de Arhitectură, Școala Centrală de fete, o nouă aripă a Universității ș.a. Concomitent se înregistrează între cei avuți o întrecere în construirea de locuințe fastuoase, folosindu-se un eclecticism de stiluri arhitectonice, cu o abundentă decorație interioară și exterioară (Casa G. Gr. Cantacuzino, Casa Ghica, Casa Știrbey, Casa Cerchez ș.a.), în ciuda eforturilor arhitectului Ion Mincu de a crea și impune un stil arhitectonic românesc.

Stucaturile care împodobeau până atunci în mod excesiv interioarele, deși se mențin în parte, fac totuși loc noii mode

de a înfrumuseța plafonul și pereții saloanelor cu picturi decorative, înfățișând scene mitologice sau alegorice, și nu rareori, mai ales pe cei ai vestibulurilor și bibliotecilor, cu peisaje și portretele în mărime naturală ale proprietarilor casei sau ale părinților și strămoșilor mai de vază ai acestora.

Dintre casele construite în această perioadă, care s-au supus acestor exigențe decorative și au ajuns aproape intacte până în zilele noastre, semnalăm două și anume fosta Casă Protopopescu din str. Sf. Apostoli nr. 2 și Casa Grădișteanu din str. Tudor Arghezi (fostă Dionisie Lupu) nr. 48¹.

¹ Semnalăm aceste decorații — ca un fel de continuare a articolului nostru *Decorația interioară a vilei Florescu din Fundeni* („B.M.I.”, nr. 1/1972, p. 45—48) — nu pentru valoarea artistică, ci ca pe martori ai gustului unei epoci, încă neîndeajuns studiate la noi și — ceea ce este mai regretabil — cu posibilități din ce în ce mai restrânse de a o face, atât datorită modificărilor suferite în timp de aceste case, cât și demolărilor contemporane (vezi nota 4).

Fig. 1 — S. H. „Circe părăsită de Ulise”.

Fig. 2 — Anonim, „Fecioara cu pruncul”.

Fig. 3 — Anonim, Peisaje.

Prima locuință a fost construită în 1888 — dată indicată pe cartușul aflat pe fațada clădirii — într-un stil eclectic, după gustul comanditarului său, ing. Teodorescu, fost director general al Poștei Centrale. Acesta a donat casa prin testament, după moartea sa și a soției sale, Casei Școalelor, din Ministerul Învățământului, care a folosit-o ca local de bibliotecă, până în 1948, când în ea s-a instalat Institutul de arhivistică, muzeografie și biblioteconomie. Din 1950 a funcționat aici, până în 1971 o policlinică, actualmente casa fiind în curs de amenajare pentru a adăposti Căminul de copii al fabricii „Vulcan”².

Datorită grijii purtate de toți beneficiarii clădirii de la proprietar încoace, s-au păstrat, este drept într-o stare destul de slabă de conservare, în holul-salon de la parter, 4 compoziții și 2 peisaje, iar în holul de la etaj, 2 compoziții și 1 peisaj.

Pe peretele din dreapta intrării, în holul de la parter, se găsesc 2 compoziții cu subiecte mitologice. Prima redă probabil episodul *Circe părăsită de Ulise*, sau *Didona părăsită de Eneas* (2,39 m × 1,37 m), cealaltă înfățișează o *serbare în cinstea lui Dionysos copil* (2,20 m × 0,230 m). Ambele lucrări sînt semnate cu inițiale și datate în colțul din dreapta jos, foarte discret, S.H.1894.

Pe peretele opus, pandant acestora, se află alte 2 compoziții, de astă dată cu subiecte religioase: *Fecioara cu Pruncul* (2,93 m × 1,37 m) și *Visul Sfintei Cecilia* (2,20 m × 2,30 m).

Cîteșipatru lucrările sînt pictate în ulei, direct pe zid, într-o gamă de brunuri.

Celelalte două lucrări din salon, înfățișînd copaci la margine de ape, situate una în dreapta și alta în stînga scării, care duc la etaj, sînt pictate în culori vii pe pînză maruflată pe zid.

În holul de la etaj, pe peretele din dreapta scării, se află pictate un peisaj (2,30 m × 0,49 m) și o scenă mitologică cu

² Toate datele despre istoricul proprietății ne-au fost comunicate de prof. univ. Aurelian Sacerdoțeanu, căruiua îi aducem mulțumirile noastre pe această cale.

Fig. 4 — Anonim, „Scenă mitologică”.

ca pandant, un peisaj (complet distrus, păstrîndu-se doar vagi urme de culoare) și o compoziție — *Doamna cu floarea* (2,30 m × 1,29 m).

Paternitatea picturilor, inclusiv a celor nesemnate, este atribuită pictorului Sava Henția de către istoricul de artă Mircea Popescu, în monografia consacrată acestuia³. Credem însă că ele nu aparțin toate lui Sava Henția, în caz că inițialele existente l-ar desemna. Bănuim că este vorba de trei executanți; peisajele sînt realizate de un pictor, compozițiile semnate sînt pictate de însuși artistul desemnat de inițiale, iar celelalte, dacă nu aparțin celui de-al treilea, sînt executate după cartoanele pictorului monogramist de către altcineva.

Supozițiile noastre în privința realizării peisajelor de către un alt artist se bazează atît pe lipsa de unitate a viziunii de ansamblu a picturilor, între care ele fac notă aparte, dacă nu discordantă, cît și pe faptul că sînt mai viu colorate (chiar și în cazul celor realizate direct pe perete) și au ca trăsătură distinctivă un romantism italianizant specific mijlocului secolului al XIX-lea. Cealaltă aserțiune se bazează nu doar pe faptul că cele două compoziții sînt semnate, ci și pe atmosfera diferită pe care o degajă. Astfel, cu toate că figura și tratamentul părului personajului feminin din compoziția *Circe părăsită de Ulise* (?) sînt aproape aîdoma cu cele din scena redînd *Doamna cu floarea*, pe cînd prima este dominată de influența academică, a doua lucrare este impregnată de un romantism languros de la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

În privința picturilor semnate, atribuite lui Sava Henția, în caz că aparțin acestuia, ele ne dezvăluie un gen mai puțin cunoscut al creației lui, compoziția murală laică, în care se dovedește un bun pictor academic, cu multe cunoștințe în organizarea armonioasă a unui grup, în redarea anatomiei și mișcării personajelor, deci subiectele, cu siguranță, sînt inspirate din lucrări care circulau în epocă.

³ Mircea Popescu, *Sava Henția*. București, p. 19.

Fig. 5 — Anonim, „Apotheoza lui Apollo”.

Fig. 6 — Anonim, „Visul Sfintei Cecilia”.

Fig. 7 — S. H., „O serbare in cinstea lui Dionysos copil”.

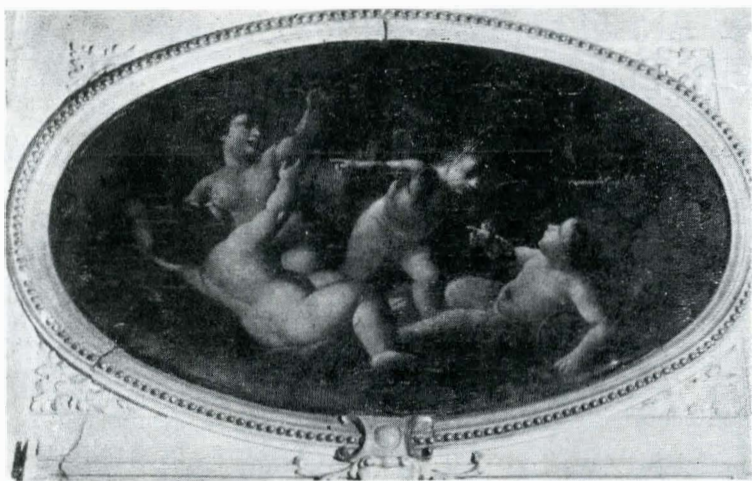

Fig. 8 — Anonim, „Grup de copii”.

Fig. 9 — Ioan Georgescu, „Matei Basarab”.

Fig. 10 — Ioan Georgescu, „Alexandru Ipsilanti”

Cît despre cealaltă locuință — recent dărîmată⁴ — a lui Petre Grădișteanu, nu avem actualmente date precise, nici în privința construcției clădirii, nici a executării picturilor și sculpturilor care o înfrumusețau, însă presupunem, după factura elementelor decorative din interior, că ridicarea ei a precedat-o pe prima doar cu cîtiva ani.

Pe plafonul salonului mare era pictată o scenă mitologică, înfățișînd o *Apoteoză a lui Apollo*. În jurul lui gravitau alte două grupuri alegorice în care se identificau Cronos, Fortuna și Aurora. În urma cvadrigii lui Apollo dănuiau muzele. Compoziția era reușită sub raportul alcătuirii grupurilor, care gravitau într-o mișcare dezinvoltă în jurul zeului, plasat central, și ne amintesc de o influență a barocului vienez, ceea ce ne-ar putea duce cu gîndul fie la faptul că autorul a fost un pictor austriac, fie, mai puțin probabil, un autohton care a studiat la Viena.

⁴ În urma demolării, în vara anului 1972, pentru a se construi pe acest loc o școală, prezenta ilustrație foto, rămîne singura documentație.

Nota red.: Rugăm pe cercetătorii care mai cunosc asemenea case, în București sau în provincie, să ni le semnaleze fie direct redacției în scurte note sau articole însoțite de fotografii, fie să le semnaleze autorului acestui articol, la Muzeul de artă al R. S. României. Str. Știrbei Vodă, nr. 1.

Fig. 11 — Ușă pictată. (Ilustrația articolului a fost executată de Irina Ghidali).

Două dintre ușile salonului aveau deasupra lor cîte o pictură pe pînză de formă ovală, într-o stare rea de conservare, redînd fiecare un grup de copii durdulii care se zbenguiesc. Autorul necunoscut este influențat de astă dată de Rubens și de alți pictori flamanzi.

În salonul-vestibul de la intrarea principală, deasupra ușilor ce dau în camere și în salonul cel mare, se aflau medaliae în relief cu efigiile, nu prea izbutite, ale unor domnitori: Matei Basarab, Scarlat Calimachi, Alexandru Ipsilanti, Ioan Caragea și Alexandru Ioan Cuza, realizate de Ioan Georgescu.

De asemenea, rețineau atenția la această locuință plafonul de lemn și stucaturile care împodobeau cel de-al doilea salon, picturile cu ghirlande de flori, cu păsări și fluturi care se găseau pe tăbliile ușilor de acces spre vestibulul de la intrare (unele dintre ele mascate de oglinzi aplicate ulterior), accesibile privirii în întregime doar la două canaturi ale unei uși și pe o tăblie a alteia.

*

Asemenea picturi și sculpturi vin să dezvăluie o latură a gustului pentru arta plastică, cu rol decorativ, de care erau animați unii dintre intelectualii înstăriți din ultimul sfert al secolului trecut.